

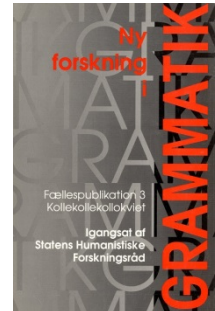
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Adverbialer i russisk: skopus- og domæneforskelle

Forfatter: Per Durst-Andersen

Kilde: M. Herslund (red.). *Ny Forskning i Grammatik* 3, 1996, s. 127-152

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Odense Universitetsforlag 1996

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Adverbialer i russisk: skopus- og domæneforskelle

Per Durst-Andersen
Russiskprojektet

1. Indledning

Nærværende arbejde er resultatet af et første-forsøg på at applicere min teori om sproglige supertyper i almindelighed og russisk aspekt i særdeleshed på adverbialer i russisk (se Durst-Andersen 1992, 1993/1994, 1995a). Arbejdet er endnu på et foreløbigt stade, og det vil derfor ikke være muligt i denne artikel at tage hensyn til tidligere resultater inden for adverbialforskningen. Dette tænkes gjort i anden sammenhæng, idet den svenske slavist Ingrid Maier, der er specialist i leksikalsk semantik og herunder i særlig grad adverbialernes leksikalske semantik (se fx Maier 1994), og jeg er igang med et større projekt om russiske adverbialer. Det skal yderligere pointeres, at det begrebsapparat, der vil blive anvendt nedenfor, kun skal betragtes – hvis vi lige ser bort fra den grove inddeling – som noget rent foreløbigt.

Nedenfor vil jeg først redegøre for nogle af de krav, som en teori om adverbialer nødvendigvis må opfylde for overhovedet at være i stand til at kunne bruges. Som bekendt opererer adverbialer på mange forskellige planer og niveauer, hvorfor disse krav egentlig er ret omfattende og mere eller mindre forudsætter en helhedsteori (cf. Nølke 1978). Derefter følger en klassificering af russiske sætnings- og ikke-sætningsadverbialer og til sidst nogle refleksioner over leksikalske strukturer inden for russiske adverbialer.

2. Propositionelle strukturer, sætningsformer og disses superstrukturer

Først og fremmest skal en delteori om adverbialer have en teori om forskellige sætningsformer og deres syntaks og semantik. Alle kan i en eller anden forstand analysere en ytring som *Jeg gav dig en bog* med deklarativ sætningsform, en ytring som *Gav jeg dig bogen?* med inter-

rogativ sætningsform og en ytring som *Giv mig bogen!* med imperativ sætningsform og derpå sige, hvad der forener og adskiller dem. Men spørgsmålet er, hvad de enkelte sætningsformer egentlig betyder og hvordan de egentlig er struktureret. Er det virkelig så enkelt som nogle lingvister, bl.a. Lyons (1977:751ff), lader antyde, nemlig at deklarative sætninger har „It is the case that p“ eller „It is so“, og at imperative sætninger har „So be it!“? Er det tilfældet, at alle sprog har samme **deklarative, interrogative og imperative superstruktur**? Er det derudover sådan, at „p“ ikke lader sig dele i mindre dele, således at een sætning nødvendigvis altid vil svare til een proposition? Det er nogle af de spørgsmål, som en teori om adverbialer er tvunget til at tage stilling til og levere svar på. Da jeg anvender parafraser, vil jeg starte med at introducere de forskellige propositionelle strukturer, der efter min mening kan indgå på *p*'s plads i en hvilken som helst ytrings superstruktur.

2.1 Propositionelle strukturer

En teori om adverbialer må indeholde en klassificering af mulige propositionelle strukturer, der i alt væsentlighed kan reduceres til en kombination af, hvad jeg kalder verbets genus (se Durst-Andersen 1996), dvs. om verbet hører til klassen af tilstandsverber, aktivitetsverber (tilsammen ikke-handlingsverber) eller handlingsverber, og af verbets aspekt, dvs. om primært en handling (sekundært en ikke-handling) præsenteres som en begivenhed eller en proces. Hvis vi ser bort fra såkaldte aktionsartsverber i russisk, får vi en skelnen imellem fire mulige propositionelle strukturer, der deler sig i to simple og to komplekse.

2.1.1 De simple strukturer

De to første kaldes simple strukturer, fordi de udelukkende skaber en enkelt grund-proposition. Alt afhængigt af, om denne grund-proposition indeholder en tilstands- eller en aktivitetsbeskrivelse, får vi en propositionel model for tilstande eller aktiviteter. Den propositionelle model for tilstande kan rumme en lokationsbeskrivelse, en possessionsbeskrivelse, en oplevelsesbeskrivelse eller en kvalitetsbeskrivelse. Lad os tage et eksempel på en tilstandsbeskrivelse, der involverer lokation (se 1):

(1) *Anja Ø v bassejne* 'Anja er i poolen'.

Alle lokationsbaserede tilstandsverber kan således siges at gå over følgende parafrasemodel: (X EXISTS ON LOCATION). Tager man et hvilket som helst aktivitetsverbum, vil man kunne se, at aktivitetsbeskrivelsen altid vil rumme en entailment-struktur i form af en tilstandsbeskrivelse. Således vil aktiviteten 'gå' nødvendigvis implicere, at den, der går, står op; aktiviteten 'lede noget' vil nødvendigvis implicere, at den, der leder noget, har en bestemt form for ejendomsforhold over for det, der bliver ledet; aktiviteten 'lytte til noget' vil nødvendigvis implicere, at den, der lytter, har en auditiv oplevelse af noget, der således fastholdes ved hjælp af en auditiv aktivitet; og aktiviteten 'græde' vil nødvendigvis implicerer, at den, der græder, har en bestemt kvalitet – vedkommende er enten ked af det eller glad. Lad os tage et eksempel på en aktivitetsbeskrivelse, der involverer lokation (se 2):

(2) *Anja plavaet v bassejne* 'Anja svømmer i poolen'.

Alle lokationsbaserede aktivitetsverber kan således siges at gå over følgende parafrasemodel: [X EXISTS ON LOCATION] (X PRODUCES AN ACTIVITY).

2.1.2 De komplekse strukturer

De to andre kaldes komplekse strukturer, fordi de skaber to grundpropositioner svarende til to forskellige former for handlingsbeskrivelser. Da en handling – en aktivitet, der har telicitet til en tilstand – er et konstrukt, dvs. et samlebegreb for to forskellige situationer ude i virkeligheden – nemlig en begivenhed, dvs. en tilstand, der er kauseret af en aktivitet, og en proces, dvs. en aktivitet, der har en tilstand som sit (for)mål – vil en handlingsbeskrivelse altid manifestere sig som en beskrivelse af en begivenhed eller som en beskrivelse af en proces, hvis den optræder i en finit verbalform. Valget mellem begivenhed eller proces er styret af aspektkategorien i russisk, hvorfor vi kan sige, at der findes en perfektiv udsagnsstruktur og en imperfektiv udsagnsstruktur. Lad os først tage et eksempel på et perfektivt handlingsverbum (se 3):

(3) *Anja podplyla pod plot* 'Anja svømmede ind under tømmerflåden'.

Det perfekte handlingsverbum præsenterer handlingen „X BRING Y TO Z“, hvor $X = Y$, og $Z = \text{LOCATION}$, som en begivenhed ved at assertere tilstandsbeskrivelsen ANJA EXISTS ON LOCATION og ved at præsupponere aktivitetsbeskrivelsen ANJA PRODUCED AN ACTIVITY. Derved får vi en propositionel struktur, der er en kombination af en aktivitetsbeskrivelse og en tilstandsbeskrivelse med en særlig relation, der bevirker, at vi forstår, at der består et årsag-virkningsforhold mellem aktiviteten og tilstanden. Alle perfekte lokationsbaserede handlingsverber kan således siges at gå over følgende parafrasemodel: [X EXISTS ON LOCATION_y] (X PRODUCES AN ACTIVITY WHICH IS SUFFICIENT FOR THE FACT THAT X EXISTS ON LOCATION_y). Lad os derpå tage det tilsvarende imperfektive handlingsverbum (se 4):

(4) *Anja podplyvala pod plot* 'Anja var på vej ind under tømmerflåden'.

Det imperfektive handlingsverbum præsenterer handlingen „X BRING Y TO Z“, hvor $X = Y$, og $Z = \text{LOCATION}$, som en proces ved at assertere aktivitetsbeskrivelsen og behandle tilstandsbeskrivelsen som en standard implikatur, dvs. det er op til modtageren selv at finde ud af, om tilstandsbeskrivelsen er sand eller falsk. Derved får vi en propositionel struktur, der viser, at selve tilstanden er målet for aktiviteten. Alle imperfektive lokationsbaserede handlingsverber kan således siges at gå over følgende parafrasemodel: [X EXISTS ON LOCATION_y] (X PRODUCES AN ACTIVITY WITH THE INTENTION THAT IT BE SUFFICIENT FOR X's EXISTING ON LOCATION_y). Som vi ser, ligger forskellen mellem de to forskellige beskrivelser netop i den mellemliggende beskrivelse: den perfekte har en kausationsbeskrivelse – den imperfektive en finalitetsbeskrivelse.

Med andre ord har vi nu opstillet fire forskellige propositionelle strukturer, der alle har det til fælles, at de kan gå ind på den plads, der oftest betegnes „p“. Disse strukturer spiller således ingen rolle, når vi taler om sætningsadverbialer, men i forbindelse med ikke-sætningsadverbialer kan det være afgørende, hvilken propositionel struktur det drejer sig om, idet visse adverbialer ikke kan optræde i alle propositionelle strukturer på grund af deres leksikalske betydning. Teorier, der ikke skelner

mellem forskellige propositionelle strukturer er ikke i stand til at forklare disse forhold, selv om de meget vel kan have observeret og beskrevet dem. Derudover er det også vigtigt at pointere, at vi ikke blot har at gøre med forskellige domæner i forbindelse med de fire propositionelle strukturer: inden for det enkelte domæne er der også forskellige skopus-muligheder. Dette gælder i særdeleshed inden for den perfekte udsagnsmodel, hvor der i princippet er fire forskellige skopus-muligheder: 1) entailment-strukturens beskrivelse af en tilstand, 2) aktivitetsbeskrivelsen, 3) kausationsbeskrivelsen, og 4) tilstandsbeskrivelsen. Det siger sig selv, at forskellige adverbialer ikke alle er i stand til at modificere samtlige fire mulige beskrivelser. Adverbialets leksikalske betydning og selve beskrivelsen kan være disharmoniske og derved give ugrammatiske ytringer. Dette skal en teori selvfølgelig også kunne redegøre for.

2.2 Den deklarative superstruktur

Når en russer fx siger *Ona postavila (pf) vazu na stol'* 'Hun stillede vassen på bordet', så siger vedkommende de facto mere end selve ytringen lader antyde. Alle russiske deklarative ytringer implicerer altid to yderligere elementer udover den målelige ytringsdel, nemlig **I hereby say plus it is true**, hvilket tilsammen danner hvad jeg har valgt at kalde den deklarative ytrings superstruktur. Nu kunne man godt tro, at denne superstruktur lå under alle deklarative ytringer uafhængig af sprog. Men dette er, så vidt jeg kan se, ikke tilfældet. Russisk er et såkaldt virkelighedsbaseret sprog, hvilket medfører, at afsender hele tiden må bekende sig til, om det propositionelle indhold er sandt eller falsk. Dette skyldes i grunden, at russisk har den føromtalt distinktion mellem perfektiv og imperfektiv aspekt – en aspektuel skelnen, der har at gøre med den propositionelle semantik, som vi netop så ovenfor. Konsekvensen er, at hver gang en russer ønsker at producere en ytring, må han nødvendigvis kalkulere med, at ytringens propositionelle indhold (det være sig en tilstands-, aktivitets-, begivenheds- eller procesbeskrivelse) skal stemme overens med **I hereby say it is true**, der således fungerer som en slags ramme for alle deklarative ytringer. Alt dette har har en betydelig indvirkning på hele det russiske sprogsystem og interne strukturering – på fx modus- og kasussystemet – og i det hele taget på den måde, hvorpå russere kommunikerer med hinanden på (se fx Wierzbicka 1991), og herunder også i forbindelse med hvad man siger „ja“ og „nej“ til (se fx Lyons 1977:752).

Selv om den tyrkiske ytring *Bayan masaya vazoyu koydu* 'Hun (egtl. kvinde) stillede vasen på bordet' har samme oversættelse til dansk som den russiske ytring ovenfor, må man ikke forledes til at tro, at den tyrkiske ytring går over akkurat den samme deklarative superstruktur. Det tyrkiske sprog er afsenderbaseret og afsenderen må således hele tiden tage hensyn til, om det propositionelle indhold er oplevet direkte eller indirekte af ham. Dette valg er forankret i en modus-distinktion mellem direkte og indirekte modi – tyrkisk har således modus som den grundlæggende kategori helt i modsætning til russisk, hvor det determinerende skel var af aspektuel karakter. Konsekvensen er, at den tyrkiske ytrings superstruktur udover det naturnødvendige **I hereby say** ikke indeholder *it is true*, men derimod **I saw** eller **I can see** alt afhængig af tempusform. Hvor russeren således siger *Jeg siger hermed at det er sandt (hun stillede vasen på bordet)*, siger tyrkeren *Jeg siger hermed at jeg så (hun stillede vasen på bordet)*. Da fx engelsk hverken har den omtalte russiske aspektforskel eller den omtalte tyrkiske modusforskel, må engelske deklarative ytringer have en helt tredje superstruktur. Engelsk har – ligesom dansk – en determinerende tempus-distinktion mellem imperfektum og perfektum, der svarer til en skelnen mellem et fortidigt verdensrum og et nutidigt verdensrum. I sprog som engelsk og dansk, der er modtagerbaserede sprog, er denne skelnen netop blevet rettet mod selve modtageren, hvorved vi får en skelnen mellem gammel information og ny information. Når en englænder således siger *She put the vase on the table* bekender vedkommende sig ikke til, om det propositionelle indhold er sandt eller falsk, eller om det er visuelt eller ikke-visuelt oplevet, men derimod om det er beregnet for modtagerens fortids- eller nutidsverden. Dette betyder, at den engelske ytrings superstruktur udover **I hereby say** indeholder **There exists a past/present world**, hvorfor ovenstående engelske ytring kan siges at have følgende superstruktur: *Jeg siger hermed at der eksisterer den fortidige verden (hun stillede vasen på bordet)*. Ligesom en russer ikke kan negere „it is true“, dvs. placere *ne* 'ikke' som nægtelse betragtet foran 'sandt', og ligesom en tyrk ikke kan negere „I saw/can see“, kan en englænder heller ikke negere, at der eksisterer en fortidig verden – dette er præsupponeret og fungerer som en ramme for ytringen. Hvis jeg siger *You didn't put the vase on the table*, så kan jeg ikke negere, at der var en fortidig verden, hvor hun ifølge fælles overenskomst skulle have stillet vasen på bordet eller ifølge en andens formodning skulle have gjort det. Men selvfølgelig kan ytringen også bruges

som en metasproglig negation, altså som en **benægtelse** (*denial*) af hvad modtageren netop selv har hævdet – her går nægtelsen på selve den fortidige verdens eksistens.

Kort sagt, går alle russiske deklarative ytringer over en superstruktur, der er særegen for virkelighedsbaserede sprog. Lad os tage et eksempel på en positiv deklarativ ytring, således at vi kan se samspillet mellem den propositionelle struktur og den deklarative superstruktur, som den første er en del af (se 5):

(5) *Ivan prodal (pf) staruju mašinu* 'Ivan fik solgt den gamle bil'.

Den kan parafraseres på følgende måde, hvis vi anvender den perfekte parafrasemodel (se 5'):

(5') I hereby say that it is true that Ivan produced an activity which was sufficient for the fact that the old car is gone.

Negerer vi denne ytring, får vi *Ivan ne prodal staruju mašinu*, der har følgende parafrase (se 6'):

(6') I hereby say that it is true that he produced an activity which was not sufficient for the fact that the old car is gone.

Som vi ser, går negationen – som allerede antydnet ovenfor – ikke på den udslagsgivende superstrukturkomponent „it is true“, men befinder sig internt inde i begivenhedsbeskrivelsen – helt specifikt befinder den sig i kausationsbeskrivelsen. (Den kan aldrig befinde sig inden for selve aktivitetsbeskrivelsen, da perfektiv aspekt netop præsupponerer denne beskrivelse). Med andre ord har russisk ikke blot en anden form for propositionel semantik end dansk har, men derudover også en anden superstruktur for ytringer. Dette betyder også, at et russisk adverbial og det tilsyneladende tilsvarende danske modstykke ikke nødvendigvis opfører sig ens pragmatisk, semantisk og syntaktisk. Således kommer man ikke uden om disse strukturer, hvis man vil udvikle en teori om adverbialer.

2.2 Den interrogative superstruktur

Ytringer, der har en anden sætningsform – det være sig en interrogativ eller en imperativ sætningsform – går selvfølgelig ikke over den ovenfor anvendte superstruktur. Men russiske interrogative og imperativiske sætninger kan selvfølgelig ikke løbe fra, at russisk er et virkelighedsbaseret sprog. Dette betyder, at interrogative og imperativiske sætninger også nødvendigvis må rumme en stillingtagen til sandhedsbegrebet. I forbindelse med interrogative sætninger må vi skelne skarpt mellem hjælpørgsmål og delspørgsmål, hvorved vi egentlig får to forskellige superstrukturer. Lad os tage **hulpørgsmål** først og bruge et velkendt eksempel (se 7):

(7) *Ivan prodal staruju mašinu?* 'Fik Ivan solgt den gamle bil?'

Hulpørgsmål vil gå over følgende interrogative superstruktur (se 7'):

(7') I hereby ask you to commit yourself to the truth or falsity of the following statement: 'Ivan produced an activity which was sufficient for the fact that the old car is gone'.

Hvis modtager mener, at det ovennævnte udsagn er sandt, kan han blot sige *da* 'ja'; hvis han derimod ikke kan bekende sig til dets sandhed, må han sige *net* 'nej'. Ofte vil russere dog i sidste tilfælde bruge en dobbelt-svarteknik (se Durst-Andersen 1992:138ff) og sige *net, ne prodal* 'nej, han fik ikke solgt (den)', dvs. de negerer derved to ting: 1) tilstandsbeskrivelsen og 2) realisationen af en intention om at gøre noget for det. Lad os så tage et tilsvarende eksempel på et **delspørgsmål** (se 8):

(8) *Kto prodal staruju mašinu?* 'Hvem fik solgt den gamle bil?'

Delspørgsmål har en helt anden struktur og går over følgende superstruktur, der dog kan variere efter hvilken del, der spørges om (dvs. fx hvem, hvad, hvor, hvornår, hvordan) (se 8'):

(8') I hereby ask you to make the following statement true by specifying X: 'X produced an activity which was sufficient for the fact that the old car is gone'.

Man besvarer således delspørgsmålet om, hvem der fik solgt den gamle bil, ved at specificere 'X'. Hvis „Ivan“ fik det, gøres hele udsagnet sandt ved at specificere 'X' som *Ivan* og således svare *Ivan prodal* 'Det fik Ivan'. Det giver sig selv, at der er en del adverbialer, der ikke lader sig anvende i disse to interrogative superstrukturer, så ganske enkelt fordi deres scopeforhold eller leksikalske betydning udelukker det på forhånd. Det gælder fx sætningsadverbialer af typen *verojatno* 'sandsynligvis', der ikke lader sig forbinde med delspørgsmål, og det gælder fx sætningsadverbialer af typen *k sožaleniju* 'desværre', der ikke lader sig forbinde med hjælpørgsmål.

2.3 Den imperative superstruktur

I forbindelse med den imperative sætningsform er der endnu flere restriktioner, idet ingen af de to ovennævnte adverbialtyper kan forbindes med imperativ. Dette skyldes selvfølgelig, at strukturen *It is true* ved deklarative sætninger er en helt anden ved imperativiske sætninger. Man kunne her let forestille sig, at *Make it true!* ville kunne udgøre skelettet i den imperative superstruktur, men en sådan struktur ville antyde, at det ikke var muligt overhovedet at finde en beskrivelse, der var sand i forbindelse med imperativ. Og dette ville ikke være korrekt. Således viser det sig, at aspekt i russisk bruges til at angive de betingelser, som afsender mener er nødvendige for at få modtager til at ville efterkomme sin anmodning. Perfektiv aspekt markerer her en **beskrivelse** af en mulig eller nødvendig tilstand (cf. da. *Sæt dig lige/nu ned!*), medens imperfektiv aspekt markerer en tilsvarende **foreskrivelse**, dvs. indebærer tilladelse eller tvang (cf. *Sæt dig bare/så ned!*). Dette betyder, at en imperativ i hvert fald må indeholde en komponent, der rummer hvad vi kunne kalde PRECONDITIONS udover den rene imperativbetydning. Dertil kommer dog endnu en komponent, som vi kan se, når vi analyserer den russiske imperativiske sætning (9) lidt nærmere:

(9) *Davaj (ipf) mne pistolet seĭčas že!* 'Giv mig så den pistol NU!'

Partiklerne i dansk svarer til henholdsvis imperfektiv aspekt i russisk og *seĭčas že*. Hvis vi parafaserer (9) i henhold til hvad jeg kalder **Imperative Frame Analysis**, får vi følgende (se 9'):

(9') **Preconditions (OBLIGATION):**

It is obligatory that I have the gun

Dictum (REQUEST):

Realize the obligatory state by producing the required activity

Postconditions (ORDER):

If you don't do it **right now**, you are liable to punishment.

Som vi ser, går adverbialet *sejčas že* (og også det danske NU!) på POST-CONDITIONS – med andre ord på de betingelser, som afsender stiller og som vil blive effektueret, hvis og såfremt modtager ikke efterkommer anmodningen om at overdrage ham pistolen. Den slags imperativrammer er der syv af – tre aletiske og fire deontiske (se Durst-Andersen 1995b). Nogle adverbialer vil pege på PRECONDITIONS (såsom *bare, så, nu, lige* på dansk) og derfor være en slags MODALIZERS, medens andre vil pege på POSTCONDITIONS (såsom *da, NU, dog* på dansk) og derfor være en slags CONDITIONALIZERS. Kort sagt, opfører adverbialerne sig temmeligt anderledes i forbindelse med imperativ, hvilket derfor gør krav på en teori, der kan fortælle, hvilket eksakt domæne, der er tale om. En superstruktur som *Make it true 'Du giver mig så pistolen nu'* vil således langt fra være ideel og vil ikke kunne fortælle hvilken funktion de to adverbialer udfylder i den pågældende imperativiske sætning. Den imperativiske superstruktur er multiform og adverbialerne kan her pege på hver sin form.

2.4 Om de tre komponenter i superstrukturene

Selv om de tre forskellige sproglige supertyper har forskellige deklarative superstrukturer og selv om der er flere forskellige superstrukturer inden for hvert enkeltsprog, er alle superstrukturer alligevel fælles om at have tre komponenter. Hvis vi tager russisk og en deklarativisk sætning som udgangspunkt, har vi 1) den obligatoriske komponent *I hereby say*, som går på selve **sproghandlingstypen** DEKLARATIV og som tilsvarende har en deklarativisk sætningsform; 2) den sprogtype-specifikke komponent *it is true*, som omfatter hvad man traditionelt kalder *propositional attitude*, men som falder sammen med **ytringens modus** (dvs. konjunktiv udsiger, at *it is not true*, og 3) selve indholdskomponenten – der form-

mæssigt svarer til den blotte og bare ytring og som traditionelt kaldes den **propositionelle struktur** (alternativt *state of affairs*). Da alle såkaldte sætningsadverbialer netop opererer på en af disse tre komponenter, skal vi bruge nogle termer for de tre klasser af sætningsadverbialer, som nøjagtigt svarer til de tre komponenter i ytringens superstruktur. Her har Hare (1949 og 1970) foreslået termene neustisk, tropisk og frastisk (se nedenstående figur):

NEUSTISK TROPISK FRASTISK
I hereby say that it is true that + prop. struktur

Dette giver os tre klasser af sætningsadverbialer: **neustiske adverbialer**, der opererer på *I hereby say* (fx *pravda* 'ganske vist'), **tropiske adverbialer**, der modificerer *it is true* (fx *verojatno* 'sandsynligvis'), og **frastiske adverbialer**, der bestemmer hele det propositionelle indhold (fx *zavtra* 'imorgen'). Som vi kan se af ovenstående figur, har de neustiske adverbialer den størst mulige **skopus** (*scope*), idet de står uden for hele ytringens superstruktur og således rækker udover denne. De frastiske adverbialer har den mindst mulige skopus af de tre typer af sætningsadverbialer, eftersom de ikke berører de to forudgående komponenter, men kun den sidste, hvorved deres rækkevidde „kun“ omfatter den propositionelle struktur. Termen „scope“ er således syntagmatisk defineret og er i princippet ligegyldig overfor det indhold, der ligger inden for dets rækkevidde. På samme måde er termene „neustisk“, „tropisk“ og „frastisk“ ligeledes syntagmatisk defineret og de tre omtalte klasser af sætningsadverbialer egentlig en inddeling af et muligt skopus-kontinuum. I modsætning til skopus står **domæne**, der går på indholdsstrukturerne. Domæne er defineret paradigmatiske og der er således tale om, at flere forskellige indholdsstrukturer kan optræde på akkurat samme plads – fx inden for den frastiske komponent, hvor vi så fire forskellige propositionelle strukturer svarende til tilstands-, aktivitets-, proces- og begivenhedsbeskrivelse.

3. Klassifikation af adverbialer i forhold til skopus og domæne

Nedenfor følger en gennemgang af den adverbialklassifikation, der er en mere eller mindre naturlig udløber af de forskellige skopus- og domæneforhold, som vi kom frem til under alle de foregående afsnit.

Dette giver os to store klasser af adverbialer, dvs. sætningsadverbialer, der opererer uden for selve ytringsdelen, og ikke-sætningsadverbialer, der opererer inden for ytringens grænser. Vi begynder med sætningsadverbialerne.

4. Sætningsadverbialer

Som allerede angivet giver superstrukturens neustiske, tropiske og frastiske komponenter en klar inddeling af sætningsadverbialerne i forhold til skopus. Vi starter med de adverbialer, der har den størst mulige skopus og har in mente, at alle russiske sætningsadverbialer – på nær fx *jakoby* 'efter andres (men ikke efter min) mening' – altid efterfølges af komma (hvorfor det formelt er ret simpelt i skriftlig diskurs at skelne imellem de to hovedklasser).

4.1 Neustiske adverbialer

De neustiske adverbialer opererer på selve sproghandlingskomponenten *I hereby say* i forbindelse med deklarativer sætninger og på *I hereby request you* i forbindelse med interrogative og imperative sætninger. Denne underklasse af sætningsadverbialer deler sig i to klare typer, nemlig i adverbialer, der etablerer en forbindelse til tidligere kommunikation eller tekst og derigennem forbinder denne tekst med den nye ytring med adverbialet, dvs. **konnektorer**, og i adverbialer, der mangler denne egenskab og således udelukkende peger frem, dvs. **ikke-konnektorer**.

4.1.1 Konnektorer

Konnektorer – eller diskursmarkører om man vil – er i en eller anden forstand hypersætningsadverbialer, idet de som de eneste opererer på tekstplanet. De grupperer sig i to distinkte grupper. Den første gruppe består af **koncessive adverbialer**, fx *vse-taki* 'trods alt', *odnako* 'imidlertid', *vse že* 'alligevel', *pravda* 'ganske vist', m.fl. Lad os tage nogle eksempler, der alle vil indeholde en tilstandsbeskrivelse i den frastiske komponent for ikke yderligere at komplicere tingene – først (10):

(10) *Vse-taki, on mne ne nraivitsja* 'Jeg kan alligevel ikke lide ham'.

Denne ytring vil have følgende parafrase (se 10’):

(10’) I hereby admit that it is true that ..., but must say that it is also true that I don’t like him.

Som det fremgår af parafrasen, er betydningen af *vse-taki* ’alligevel/trods alt’ ret kompleks og således ikke et af de første sætningsadverbialer et barn lærer. Bemærk, at indrømmelsen går på den foregående kommunikation/tekst i modsætning til *pravda* ’ganske vist’, hvor indrømmelsen går på den efterfølgende ytring (se 11):

(11) *Pravda, on mne ne nnavitsja* ’Jeg kan ganske vist ikke lide ham’.

Parafrasen viser her – sådan som det også fremgår af Nørgård-Sørensen mere logisk orienterede omskrivninger (1992: 221) – at der består *konverse relationer* mellem disse to adverbialer (se 11’):

(11’) I/You have just said that it is true that ..., but I must admit that it is also true that I don’t like him.

Pravda ’ganske vist’ kan imidlertid også benyttes kataforisk og derved pege frem mod en ytring, der følger umiddelbart efter den ytring, hvor ’ganske vist’ optræder. I denne funktion er *vse-taki* ’alligevel’ eller et andet tilsvarende anaforisk koncessivt adverbial helt naturligt (fx *Han er ganske vist ikke min bedste ven, men jeg har alligevel ikke noget imod ham*). Koncessive adverbialer inddrager således nødvendigvis en modtager eller en læser og kan spille på en læsers eventuelle reaktioner på autors beskrivelser (for en detaljeret analyse af disse to adverbialer, se Nørgård-Sørensen 1992:54-59 og 67-70). Dette står i modsætning til de **ikke-koncessive adverbialer**, der udelukkende ’korrigerer’ autors egne beskrivelser. Det drejer sig fx om *vpročem* ’iøvrigt’, *meždu pročim* ’for øvrigt’, *kstati* ’forresten’, m.fl. Lad os se på (12):

(12) *Vpročem, on mne ne nnavitsja* ’Iøvrigt kan jeg ikke lide ham’

Denne ytring har følgende parafrase (se 12’):

- (12') I hereby say something that just occurred to me and that I consider to be relevant to our discourse topic, namely, that it is true that I don't like him.

Den nøjagtige leksikalske forskel mellem *vpročem* 'iøvrigt' og *meždu pročim* 'forøvrigt' fremgår af parafrasen af *Meždu pročim, on mne ne nnavitsja* 'Forøvrigt kan jeg ikke lide ham' (se 13'):

- (13') I hereby say something that just occurred to me and that you may consider to be relevant, namely that it is true that I don't like him.

Betydningen af *kstati* 'forresten' kan siges at være impliceret af de betydninger, de to gennemgåede adverbialer har. Det vil sige, at parafrasen af *Kstati, on mne ne nnavitsja* 'Forresten, kan jeg ikke lide ham' ser ud som følger (se 14'):

- (14') I hereby say something that occurred to me because of our talking together, namely that it is true that I don't like him.

Hvor *vpročem* 'iøvrigt' og *meždu pročim* 'forøvrigt' således implicerer, at enten afsender eller modtager må finde den efterfølgende information relevant, er *kstati* 'forresten' fuldstændig blottet for den type information, hvorfor dette adverbial kan bruges i forbindelse med associationer. Man kan således godt påstå, at disse tre ikke-koncessive adverbialer udgør en særlig undergruppe med en helt særlig mikrostruktur betinget af afsender/modtager-forholdet. Interessant er det, at en forfatter som Dostoevskij, som Bakhtin brugte som udgangspunkt for sin teori om *mnogogolosovost* 'flerstemmighed' – inspirationen til Ducrot's polyfoni-teori – netop havde et overforbrug af neustiske adverbialer. Dette betyder, at læseren hele tiden må flytte tekstplan i takt med skiftet mellem koncessive og ikke-koncessive adverbialer og derigennem hvirvles ind i et sammensurium af diverse strøtanker og forbehold i stigende takt med anvendelsen af de enkelte medlemmer af denne underklasse af adverbialer. Konsekvensen er, at læseren snart vil føle sig i ét med selve romanens hovedperson med hensyn til forstyrrethed.

4.1.2 Ikke-konnektorer – udsigelsesadverbialer

Med denne underklasse af adverbialer forlader vi hypersætningsadverbialerne og tager fat på de egentlige sætningsadverbialer. Den består af fx *otkrovenno* (*govorja*) 'oprigtigt talt', *čestno* (*govorja*) 'ærligt talt', *ser'ezno* (*govorja*) 'alvorligt talt', *bukval'no* (*govorja*) 'bogstaveligt talt', m.fl., der alle opererer direkte på sproghandlingen *I hereby say* i forbindelse med deklarativer sætninger og imperativiske sætninger (se nedenfor) og på sproghandlingen *I hereby request you* i forbindelse med hjælpørgsmål og delpørgsmål. Lad os tage et illustrativt eksempel (se 15):

(15) *Otkrovenno, on mne ne nnavitsja* 'Oprigtigt talt, kan jeg ikke lide ham'.

Parafrazen (15') viser, at det egentlig drejer sig om en bestemt kondition, som afsender bekender sig til i selve ytringsøjeblikket/svarøjeblikket. Dette forklarer også, hvorfor adverbialer som *logisk set* og *matematisk set* ikke hører til denne underklasse – her skal afsender ikke vedkende sig, at han besidder en særlig kvalitet, men vedkende sig en bestemt synsvinkel (cf. synspunktadverbialer hos Nølle 1978):

(15') I am frank as I hereby say that it is true that I don't like him.

Disse udsigelsesadverbialer lader sig også anvende i forbindelse med spørgsmål (se 16):

(16) *Otkrovenno, on tebe nnavitsja?* 'Kan du oprigtigt talt lide ham?'

Som det fremgår af parafrasen (16'), betinger afsender ved sit spørgsmål, at modtager tillægger sig en særlig kvalitet, når vedkommende svarer „ja“ eller „nej“ til spørgsmålet:

(16') I hereby request you to be frank as you commit yourself to the truth or falsity of the following statement: 'You like him'.

I modsætning til dansk, hvor disse adverbialer forholdsvis let og ubesværet kan bruges i forbindelse med imperativ (cf. *Ærligt talt, sæt Dem lige ned!*), kan man i russisk kun med besvær anvende dem i imperativ. Det skal også understreges, at det tilsynladende kun er et fåtal af de adverbial-

ler, der indgår i denne underklasse af neustiske adverbialer, der også kan indgå i gruppen af evaluative adverbialer under tropiske adverbialer (se 4.2.3). I dansk og engelsk ser det ud til, at mere eller mindre alle kan.

4.2 Tropiske adverbialer

Denne underklasse af sætningsadverbialer opererer på den tropiske komponent, dvs. på *It is true*, når vi taler om virkelighedsbaserede sprog à la russisk. Der findes tre typer, som vil blive gennemgået nedenfor. Alle udtrykker afsenders forhold til udsagnets sandhed (sværði).

4.2.1 Epistemiske adverbialer

Disse adverbialer, der ofte går under navnet modale adverbialer, forholder sig alle relativt til udsagnets sandhed, hvorved vi får en graduering af sandhedsbegrebet i en række værdier, der for det meste baserer sig på tro, fx *možet byt'* 'muligvis', *dolžno byt'* 'nødvendigvis', *očevidno* 'øjensynligt', *verojatno* 'sandsynligvis', *jakoby* 'efter andres (men ikke efter min) mening', *požaluj* 'vel nok', m.fl. (se 17):

(17) *Možet byt', on mne ne nravitsja* 'Måske kan jeg ikke lide ham'.

I parafrasen oversættes *možet byt'* helt bogstaveligt som 'kan være' (se 17):

(17') I hereby say that it can be true that I don't like him.

Alle danske anvendelser af modalverber i epistemisk brug vil nøjagtigt gå ind på den tropiske plads – men komponenten er selvfølgelig anderledes, da dansk er et modtagerbaseret sprog (fx vil *Han må være rejst til Aarhus* have strukturen 'Jeg siger hermed at der efter al sandsynlighed eksisterer en tilstand „Han er i Aarhus“ på grund af en fortidig handling ...'). Russisk har imidlertid intet grammatisk forhold til epistemisk modalitet (se Durst-Andersen 1992:140ff, og Jan Nielsen 1995), hvorfor udsagnets sandhedsværði kun kan modificeres eller betvivles fra afsenders side ved hjælp af sætningsadverbialer af den epistemiske type.

4.2.2 Attitudemæssige adverbialer

Denne type forholder sig ligeledes til ytringens sandhed, men i modsætning til de epistemiske adverbialer går de attitudemæssige adverbialer ud fra, at udsagnet er 100% sandt og angiver udelukkende selve afsenders holdning til den præsupponerede sandhed, fx *k sožaleniju* 'desværre', *k sčast'ju* 'lykkeligvis', *k moemu udivleniju* 'til min store overraskelse', *slava Bogu* 'gudskelov', m.fl. (se 18 og 18'):

(18) *K sožaleniju, on mne ne nraivitsja* 'Desværre kan jeg ikke lide ham'.

(18') I hereby say that it is unfortunately true that I don't like him.

Netop i kraft af denne præsupposition kan de hverken bruges i imperativisk eller interrogativisk funktion (se 19):

(19) **K sožaleniju, on tebe ne nraivitsja?*

Antallet af denne type af adverbialer er tilsyneladende ret lille i det russiske sprog.

4.2.3 Evaluative adverbialer

Denne sidste og tredje type af tropiske adverbialer adskiller sig indholdsmæssigt fra de to øvrige typer ved ikke udelukkende at gå på afsenders forhold eller holdning til udsagnets sandheds(værdi), men inddrage andre faktorer, fx *v obsčem* 'generelt set', *v konečnom sčete* 'i sidste instans', *v konce koncov* 'til syvende og sidst', *nakonec* 'endelig', *takim obrazom* 'på den måde', *kakim-to strannym obrazom/kak ni stranno* 'mærkeligt nok', etc. Formmæssigt adskiller de sig også fra de to andre typer (se 20 og 20'):

(20) *Nakonec, on prodal staruju mašinu* 'Endelig fik han solgt den gamle bil'.

(20') I hereby say that it is finally true that he produced an activity which was sufficient for the fact that the old car is gone.

Det er vigtig at notere sig, at denne gruppe er velafgrænset og lidet produktiv. Dette skyldes formentlig, at det er umuligt på russisk at danne adverbialer af typen „mærkeligt nok“. Her anvendes subjektsprædikativer med ledsætningen som subjekt (jf. *žal', čto on mne ne nravitsja* 'Sørgeligt nok, kan jeg ikke lide ham'). Typen „matematisk set“ har heller ikke en tilsvarende semantisk og pragmatisk pendant i russisk, selv om *s pozicii matematiki/s matematičeskoj točki zrenija* 'fra et matematisk synspunkt' rent funktionelt burde kunne erstatte den netop semantisk og pragmatisk.

4.3 Frastiske adverbialer

Denne klasse af sætningsadverbialer har som sagt den mindst mulige skopos af alle tre klasser og lægger sig således lige uden for de fire mulige propositionelle strukturer. De knytter hele udsagnets sandhed til et bestemt tidspunkt eller et bestemt sted, fx *zavtra* 'imorgen', *v dva časa* 'kl. 2', *doma* 'derhjemme', m.fl. (se 21 og 21'):

(21) *V dva časa Ivan napisal (pf) telegrammu* 'Kl. 14 skrev Ivan et telegram'.

(21') I hereby say it is true that at two o'clock Ivan produced an activity which was sufficient for the fact that a telegram exists on world-location.

At de opererer netop på den frastiske del og har hele det efterfølgende udsagn inden for dets skopos, fremgår helt klart af (22):

(22) † *V dva časa Ivan napisal stat'ju* 'Kl. 14 skrev Ivan en artikel'.

Denne ytring er en såkaldt gravstens-ytring, dvs. ganske uacceptabel for modtageren, idet det vurderes umuligt at kunne skrive en artikel på så kort tid. Dette fremgår også af parafrasen (se 22'):

(22') † I hereby say it is true that at two o'clock he produced an activity which was sufficient for the fact that an article exists on world-location.

Man kan ikke nå at producere en aktivitet, der resulterer i en artikel, inden for ganske få sekunder før og efter klokken 14.

5. Ikke-sætningsadverbialer

Alle ikke-sætningsadverbialer opererer inden for de propositionelle strukturer, men selv her er der fire forskellige domæner og inden for den mest komplekse af disse strukturer yderligere fire skopus-muligheder at vælge imellem. Bemærk, at ikke-sætningsadverbialer aldrig efterfølges af komma i modsætning til sætningsadverbialer, der som nævnt så godt som altid efterfølges af komma.

5.1 Adverbialer, der modificerer entailment-strukturen

Disse adverbialer er kaldt „subjektsorienterede sætningsadverbialer“ af Nølke (1978) og „subject disjuncts“ af Greenbaum (1969) – en term, der er levende inden for engelsk sprogvidenskab (se fx Swan 1988 og Cresswell 1985) og som går igen hos alle, der er inspireret af hans klassifikation (se fx Mørdrup 1976). Adverbialerne optræder ikke ved tilstandsverber, da de forudsætter, at verbet har en entailment-struktur, dvs. en tilstandsbeskrivelse, der nødvendigvis er impliceret af en aktivitetsbeskrivelse. De omfatter dels adverbialer på *-o* der beskriver en kvalitet, dvs. fx *čestno* 'ærligt', *ser'ezno* 'alvorligt', dels adverbialer der beskriver en lokation, *pod mikroskopom* 'under mikroskop', *na poezde* 'på toget', m.fl. (se 23 og 23'):

(23) *Oni uexali (pf) na poezde* 'De tog afsted med toget'.

(23') I hereby say that it is true that they [when being on a train] produced an activity which was sufficient for the fact that they are gone.

Konstruktionen i (23) står over for instrumentalis-konstruktionen (cf. *Oni uexali poezdom (Instr.)* 'De tog toget/afsted med tog'), der er en slags inkorporering, hvor adverbialet beskriver transportmåden. Det er værd at bemærke, at hvis der er tale om autolokomotive bevægelser er instrumentalis udelukket (se 24) og lokationsbeskrivelsen den eneste mulige (se 25):

- (24) **Oni uexali velosipedom (Instr.)* 'De tog cyklen/afsted med cyklen'.
 (25) *Oni uexali na velosipede* 'De kørte afsted på cykel'.

Ved denne analyse bliver en række uigennemskuelige konstruktioner pludselig gennemskuelige (se 26):

- (26) *On rassmatrivaet preparat pod mikroskopom* 'Han betragter præparatet gennem et mikroskop'.

Russisk har „under mikroskop“, hvilket nu kan forklares med, at tilstandsbeskrivelsen „Præparatet eksisterer under mikroskopet“ udgør aktivitetsbeskrivelsens entailment-struktur. Det understreges, at de adverbier, der også kunne bruges som sætningsadverbialer, her normalt indgår mellem Su og V uden efterfølgende komma (cf. *Ona čestno priznalas' v svoej vine* 'Hun indrømmede ærligt sin skyld', dvs. Hun var ærlig, da ...).

5.2 Adverbialer, der modificerer aktivitetsbeskrivelsen

Det drejer sig om såkaldte mådesadverbialer på -o og durative adverbialer af typen *bystro* 'hurtigt' og *medlenno* 'langsomt', *tri časa* 'tre timer', m.fl., der modificerer aktivitetsbeskrivelse ved udelukkende imperfektive verber, plus adverbialer i instrumentalis, der udtrykker middel (fx *karandašom* 'med en blyant'). Den sidste anvendes ved både imperfektive og perfektive verber. En række adverbialer af typen *slučajno* 'tilfældigvis' og *za tri časa* 'på tre timer' kan ikke anvendes i forbindelse med imperfektive verber, hvis de bruges til at bestemme aktiviteten nærmere. Her anvendes så perfektive verber. Lad os tage et par eksempler (se 27 og 27'):

- (27) *Ivan medlenno ustaval (ipf)* 'Ivan forsøgte at rejse sig langsomt'.
 (27') I hereby say that it is true that he produced a slow activity with the intention that it be sufficient for the fact that he exists in an upright position.

Vi bemærker, at adverbialet dukker op som attribut til selve aktiviteten i parafrasen. Ved durative adverbialer ses samme fænomen (se 28 og 28'):

(28) *Ivan pisal (ipf) stat'ju tri časa* 'Ivan skrev på en artikel i tre timer'.

(28') I hereby say that it is true that Ivan produced three hours' article-writing activity.

Vor parafrase er ligeledes i stand til at forklare, hvorfor visse adverbialer ikke lader sig forbinde med imperfektiv aspekt (se 29):

(29) **Ivan slučajno rešal (ipf) zadaču* 'Ivan forsøgte at løse opgaven tilfældigt'.

(29') *I hereby say that it is true that Ivan produced a random activity with the intention that it be sufficient for the fact that ...

Det ugrammatiske består i, det er meningsløst at hævde, at Ivan producerer en tilfældig aktivitet, samtidig med at man hævder, at denne tilfældigt producerede aktivitet har et helt bestemt formål.

5.3 Adverbialer, der modificerer kausationsbeskrivelsen

Det giver sig selv, at da det kun er de perfekte handlingsverber, der har en kausationsbeskrivelse, optræder de nævnte adverbialer kun der, fx *bystro* 'hurtigt', *medlenno* 'langsomt', *za tri časa* 'på tre timer', m.fl., men ikke **tri časa* 'tre timer', m.fl. Lad os tage et par tilsvarende eksempler, der modsvarer de imperfektive ovenfor (se 30 og 30'):

(30) *Ivan medlenno ustal (pf)* 'Ivan fik rejst sig langsomt'.

(30') I hereby say that it is true that Ivan produced an activity which was slowly sufficient for the fact that he exists in an upright position.

Den perfekte pendant til (28) er (31):

- (31) *Ivan napisal (pf) stat'ju za tri časa* 'Ivan fik skrevet artiklen på tre timer'.
- (31') I hereby say that it is true that Ivan produced an activity which after three hours was sufficient for the fact that an article exists on world-location.

Den perfekte pendant til den ugrammatiske ytring i (29) bliver her fuldt ud grammatisk (se 32 og 32'):

- (32) *Ivan slučajno rešil (pf) zadaču* 'Ivan løste opgaven tilfældigt'.
- (32') I hereby say that it is true that Ivan produced an activity which was accidentally sufficient for the fact that the right answer exists on world-location.

5.4 Adverbialer, der modificerer selve tilstandsbeskrivelsen

Disse adverbialer kan selvsagt kun bruges i forbindelse med handlingsverber og så vidt jeg kan bedømme udelukkende i forbindelse med perfekte handlingsverber ved enkelt-handlinger. Mange af dem er gengangere fra de andre grupper og selv ikke ordstillingen afslører, at de opfører sig anderledes, fx *ser'ezno* 'alvorligt', *nakonec* 'endelig', *dorogo* 'dyrt', m.fl. Lad os tage et par eksempler (se 33 og 33', samt 34 og 34'):

- (33) *On nakonec napisal (pf) stat'ju* 'Han fik endelig skrevet artiklen'.
- (33') I hereby say that it is true that he produced an activity which was sufficient for the fact that the article finally exists on world-location.
- (34) *On dorogo prodal (pf) staruju mašinu* 'Han solgte den gamle bil dyrt'.
- (34') I hereby say that it is true that he produced an activity which was sufficient for the fact that the old car is gone with pecuniary benefit.

Som vi netop har set af de enkelte eksempler på adverbialtyperne kan mange af dem tjene mange funktioner – ofte, men ikke altid, er deres skopus signaleret af selve deres relative placering, hvorved vi kan sige, at der er en slags diagrammatiske relationer mellem overfladestrukturen og den dybereliggende struktur, som mine parafraser er et udtryk for.

6. Om russiske adverbialers leksikalske struktur

Man kunne få den tanke, at såkaldte synonyme adverbialer kunne forklares ud fra forskellige skopus-forhold eller ud fra forskellige domæner, dvs. at disse i grunden har akkurat den samme leksikalske betydning, men forskellig dybdesyntaks. Dette gælder fx de frastiske adverbialer *slučajno*, *nečajanno*, *nevznačaj*, der alle betyder noget i retning af 'tilfældigt'. Spørgsmålet er, hvad det tilfældige går på, og om et svar på dette spørgsmål eventuelt kan besvare et andet, nemlig hvorfor den førstnævnte er langt mere frekvent end den sidstnævnte (cf. Maier (MS)), der er en detaljeret gennemgang af hovedsageligt netop disse tre adverbier). Lad os for illustrationens skyld tage nogle eksempler (se 35, 36, 37):

(35) *Ja slučajno podslušal vaš razgovor* 'Jeg overhørte tilfældigt Deres samtale'.

Denne ytring med *slučajno* går på, at verden var sådan indrettet, at vedkommende fik noget at vide, som vedkommende faktisk ikke havde til hensigt at finde ud af og som vedkommende heller ikke ville have fundet ud af, hvis verden ikke havde været indrettet netop på denne måde. Denne betydning skulle gerne fremgå af følgende parafrase (se 35'):

(35') I produced an activity which was accidentally sufficient for the fact that your conversation exists for me auditorily.

Man kan således sige, at det var tilfældighedernes spil og at skylden hverken ligger hos agent/afsender eller patient/modtager, men i verdenen, dvs. i hvad vi kunne kalde 3. person. Det svarer til, at adverbialet rammer kausationsbeskrivelsen. Dette står i modsætning til det næste adverbial (se 36):

- (36) *Ja nečajanno podslušal vaš razgovor* 'Jeg kom uforvarende til at overhøre Deres samtale'.

Her går adverbialiet på agenten/afsenderen, dvs. på 1. person. Det hævdes, at vedkommende ikke vidste, hvad vedkommende gjorde, da den pågældende kom til at høre modtageren tale med en anden (se 36'):

- (36') I produced an accidental activity which was sufficient for the fact that your conversation exists for me auditorily.

Det tredje adverbial går hverken på agenten/afsenderen eller på verden som sådan, men på patientens/modtagerens oplevelse, dvs. det går på 2. person (se 37 og 37'):

- (37) *Ja (kak by) nevznačaj podslušal vaš razgovor* 'Jeg overhørte Deres samtale „på en tilfældig måde“'.

- (37') I produced an activity which was sufficient for the fact that your conversation exists for me auditorily and that you believed that it was by accident.

Som vi ser, er det muligt at inddele disse adverbialer efter skopus, idet *nečajanno* går ind på aktivitetsbeskrivelsens plads, *slučajno* rammer kausationsbeskrivelsen, og *nevznačaj* befinder sig i tilstandsbeskrivelsen. Det er imidlertid også muligt at tolke denne treenighed som et resultat af, at sproget har tre kommunikationsdeltagere og tre forskellige personer, hvorved vi får 1. persons-, 2. persons- og 3. persons-adverbier netop svarende til afsender-orienterede, modtager-orienterede og virkeligheds-orienterede adverbialer. Strukturen er den samme, men da struktureringsprincipperne ikke er de samme, er det vigtigt at få undersøgt andre adverbier, der synes at danne samme treenighedsstruktur.

Adverbier, der kun danner kontrast med hinanden, er selvfølgelig umiddelbart lettere at finde en entydig forklaring på. Det gælder fx *ser'ezno* 'alvorligt' og *user'ez* 'for alvor', der som *ikke-sætningsadverbialer* i forbindelse med perfekte handlinger lader sig forklare ud fra forskellige skopus-forhold (se 38 og 38' og sammenlign med 39 og 39'):

- (38) *Ivan ee ser'ezno ubedil (pf)* 'Ivan fik hende grundigt (egentligt: alvorligt) overbevist'.
- (38') I hereby say that it is true that Ivan produced an activity which was sufficient for the fact that she really shares his opinion.
- (39) *Ivan ee user'ez ubedil (pf)* 'Ivan fik hende for alvor overbevist'.
- (39') Ivan produced an activity which was really sufficient for the fact that she shares his opinion.

Her ser vi, at *ser'ezno* (der derudover også kan bruges som neustisk adverbial) opererer på tilstandsbeskrivelsen, medens *user'ez* opererer på kausationsbeskrivelsen (for en detaljeret analyse, se Maier 1995). Da det førstnævnte adverbium også kan bruges i entailment-strukturen (dvs. Han var alvorlig, da han producerede en aktivitet ...), står vi her overfor noget **multiformt** versus noget **uniformt**. Det passer også på de tre ovennævnte adverbier, hvor *slučajno* er multiform, dvs. har mange anvendelser i modsætning til de to øvrige, der er uniforme. Dette må ikke forveksles med markeret/umarkeret, da hverken *slučajno* eller *ser'ezno* kan erstatte de andre i gruppen.

Henvisninger

- Cresswell, M.J. 1985. *Adverbial modification*. Dordrecht: D. Reidel.
- Durst-Andersen, Per. 1992. *Mental grammar. Russian aspect and related issues*. Columbus, Ohio: Slavica Publishers.
- . 1993/1994. Sproglige supertyper. *Sprint* 2/1993:25-29 & 1/1994:6-18.
- . 1995a. Mental'naja grammatika i lingvističeskie supertipy. *Voprosy jazykoznanija* 6.30-43.
- . 1995b. Imperative frames and modality. Direct vs. indirect speech acts in Russian, Danish, and English. *Linguistics and Philosophy* 18.611-53.
- . 1995c. Kasusroller og participantroller i russisk. *OWPLC*10:1.
- Greenbaum, Sidney. 1969. *Studies in English adverbial usage*. London: Longman.
- Hare, Richard M. 1949. Imperative sentences. *Mind* 58.21-39.
- . 1970. Meaning and speech acts. *Philosophical Review* 79.3-24.
- Lyons, John. 1977. *Semantics* 2. Cambridge: Cambridge University Press.

- Maier, Ingrid. 1994. Hvad orden betyder. Om en mångfacetterad beskrivning av lexikaliska betydelser. *Slovo* 43.39-71.
- . 1995. 'Allvarligt' på ryska. *Slovo* 44.63-88.
- . (MS). Ryska adverb med betydelsen 'händelsevis'.
- Mørdrup, Ole. 1976. *Une analyse non-transformationnelle des adverbes en -ment*. Revue Romane numero spécial 11. København: Akademisk Forlag.
- Nielsen, Jan. 1995. *Aspekt i infinitiv (Med særligt henblik på modalitet)*. Københavns Universitet (specialeafhandling).
- Nølke, Henning. 1978. *Problemer ved opstilling af en typologi for de franske adverbialled*. (= Rids, 57). Københavns Universitets Romanske Institut.
- Nørgård-Sørensen, Jens. 1992. *Coherence theory. The case of Russian*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- Schiffrin, Deborah. 1987. *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Swan, Toril. 1988. *Sentence adverbials in English. A synchronic and diachronic investigation*. Oslo: Novus Forlag.
- Wierzbicka, Anna. 1991. *Cross-cultural pragmatics*. Amsterdam: North-Holland.